

চি ই পি টি বিশ্ববিদ্যালয়

চেন্টাৰ

ফৰ আৰবান ইকুইটী

স্থানীয় সহযোগীঃ

ষ্টেপ

সুৰক্ষিত আৰু সৰ্বাত্মক মহানগৰ

ভাৰতৰ মহানগৰসমূহত দৰিদ্ৰতা, অসমতা আৰু হিংস্ৰতাঃ ব্যাপক কাৰ্যকৰী নীতি আৰু পৰিকল্পনাৰ দিশত এখোজ

গুৱাহাটীঃ কাৰ্যকৰী নীতিৰ সবিশেষ - ৩

পাহাৰৰ জনবসতিসমূহঃ ভূমি অধিকাৰ আন্দোলন

চি ই পি টি বিশ্ববিদ্যালয় আহমেদাবাদ আৰু গুৱাহাটীৰ ‘চেন্টাৰ ফৰ আৰবান ইকুইটী’, তথা দিল্লী আৰু পাটনাত অৱস্থিত ‘ইনষ্টিটিউট অৱ হিউমেন ডেভেলপমেণ্ট’ এ হাতত লোৱা “ভাৰতীয় মহানগৰসমূহত দৰিদ্ৰতা, অসমতা আৰু হিংস্ৰতাঃ ব্যাপক কাৰ্যকৰী নীতি আৰু পৰিকল্পনা” শীৰ্ষক তিনি বছৰীয়া গৱেষণা প্ৰকল্পটো হৈছে কানাডাৰ ‘ইণ্টাৰনেচনেল ডেভেলপমেণ্ট ৰিচাৰ্ছ চেন্টাৰ’ আৰু ইংলেণ্ডৰ ‘ডিপাৰ্টমেণ্ট অৱ ইণ্টাৰনেচনেল ডেভেলপমেণ্ট (আই-এইছ-ডি)’ৰ ‘সুৰক্ষিত আৰু সৰ্বাত্মক মহানগৰ (এছ-এ-আই-চি)’ শীৰ্ষক বিশ্বজোৰা আঁচনিৰ অধীনত আৰ্থিক অনুদান লাভ কৰা এটা প্ৰকল্প। এই প্ৰকল্পটোৱে ভাৰতৰ মহানগৰসমূহত নগৰীয়া পৰিকল্পনা আৰু প্ৰশাসনে সামৰি নোলোৱা দৰিদ্ৰসকলৰ ওপৰত তথা দৰিদ্ৰসকলৰ দ্বাৰা সংঘটিত হোৱা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ জোৰ-জুলুমৰ কাৰণসমূহ বিশ্লেষণ কৰিছে।

চি ই ইউৰ এই অধ্যয়নে গঠনগত বা পৰোক্ষ নিৰ্যাতন (বৈয়কিক অভাৱ, অসমতা, বৰ্জন), প্ৰত্যক্ষ নিৰ্যাতন (পোনপটীয়াকৈ দৈহিক বা মানসিকভাৱে ক্ষতি কৰা), স্পষ্ট বিবাদ আৰু নিৰ্যাতনৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পৰ্ক তথা বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ নিৰ্যাতনক অপৰাধ বুলি গণ্য নকৰা (উদাহৰণ স্বৰূপে, প্ৰশাসনে চলোৱা নিৰ্যাতন) আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ অপৰাধক নিৰ্যাতন বুলি গণ্য নকৰা (উদাহৰণ স্বৰূপে চুৰি কাৰ্য) আদি দিশসমূহ বিস্তৃতভাৱে সামৰি লৈছে।

উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চল দুৰাৰমুখ-স্বৰূপ গুৱাহাটী মহানগৰীত চলোৱা এই অধ্যয়নে গুৱাহাটীৰ দুখন পাহাৰ, দুখন পদপথৰ বজাৰ আৰু যাতায়াতৰ সময়ত মহিলাৰ সুৰক্ষা দিশত আলোকপাত কৰিছে। দুয়োখন পাহাৰৰ মুঠ ২৫ টা আৱাসিক অঞ্চলৰ ভিতৰৰ ৬ টা অঞ্চলত প্ৰাথমিক অধ্যয়ন চলোৱা হৈছিল। মহানগৰৰ উপকণ্ঠৰ এই পাহাৰীয়া অঞ্চলসমূহ ঘাইকৈ ভাৰাঘৰৰ পৰা পাহাৰলৈ গৈ নিজা ঘৰ সাজিবৰ বাবে মাটি বিচাৰি পাহাৰত থাকিবলৈ লোৱা নিম্ন আয়ৰ লোকৰ আৱাসস্থান।

(গুৱাহাটীৰ) গৱেষকসকলঃ

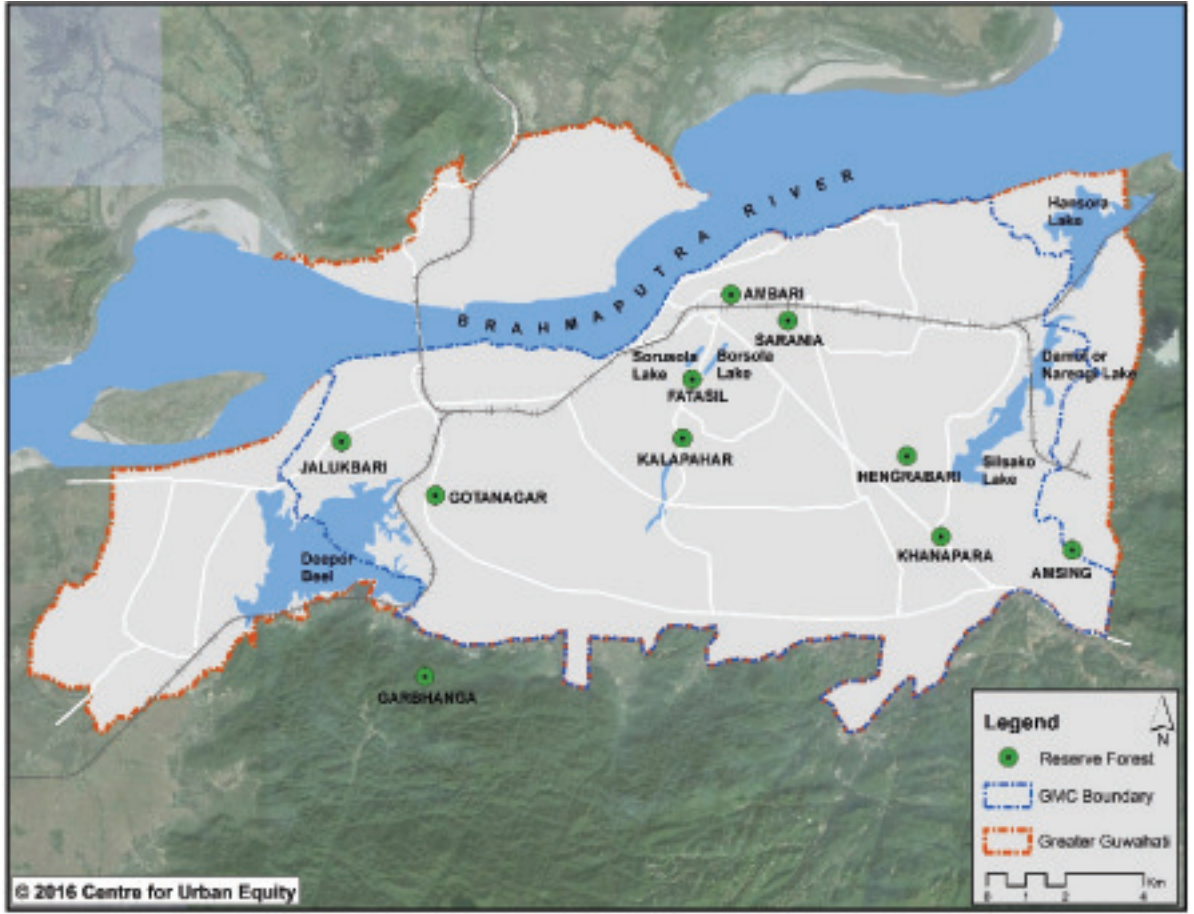
অসীম মিশ্ৰ, দৰ্শিণি মহাদেৱীয়া, যোগী জোচেফ আৰু অৰূপ দাস (ষ্টেপ্)

গুৱাহাটী ভূমি অধিকাৰ সম্পৰ্কীয় বিবাদৰ মূল হৈছে ঐতিহাসিক ভূমি নিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱস্থা আৰু অঞ্চলটোৰ সমসাময়িক ৰাজনীতি। আগতে সকলো ভূমি আহোম ৰজাসকলৰ ৰাজ্যৰ অন্তৰ্গত আছিল আৰু ৰজাই সেই ভূমি মন্দিৰ, পুৰোহিত আৰু দাতব্য অনুষ্ঠানসমূহলৈ মুক্তহস্তে দান কৰিছিল। ৰাজ্যৰ সেৱাত নিয়োজিত বনুৱাসকলকো মাটি দিছিল; পাছলৈ এই মাটিবোৰেই খেতিয়কসকলৰ সম্পত্তি হৈছিল।

ঔপনিবেশিক শাসন কালত ভূমিৰ সকলো স্বত্ব প্ৰশাসনে নিজৰ হাতলৈ নিয়ে আৰু লীজ কৰৰ বিনিময়ত দখলকাৰীসকলক সেই মাটিৰ ভোগ কৰিবলৈ দিয়ে। ভূমি স্বত্বৰ অধিকাৰ স্থায়ী, উত্তৰাধিকাৰ যোগ্য আৰু হস্তান্তৰযোগ্য বুলি গণ্য কৰা হৈছিল। মাটিৰ খাজনা আছিল অতি বেছি আৰু ইয়াৰ ফলত খেতিয়কসকলে মাটি বিক্ৰী কৰি ভিতৰুৱা অঞ্চলৰ জলাহভূমি দখল কৰাৰ উদ্দেশ্যে প্ৰব্ৰজন কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। বৃটিছ শাসন কালৰ বন আইনে (Forest act) বনাঞ্চলৰ ভূমিৰ ওপৰত জনজাতীয় লোকসকলক তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত অধিকাৰৰ পৰা বঞ্চিত কৰিছিল। বিকল্প উপায় হিচাপে, শ্ৰমিকসকলক তেওঁলোকৰ মালিকসকলে ব্যৱসায়িকভাবে প্ৰয়োজন হোৱা কাঠৰ বাবে গছ ৰোৱাৰ কামত লগাবৰ বাবে বনাঞ্চলত সংস্থাপিত কৰিলে। এই শ্ৰমিকসকলক বনাঞ্চলৰ ওপৰত অধিকাৰ প্ৰদান কৰা হৈছিল। প্ৰকৃত গৰাকী (জনজাতীয় লোকসকলে) বনাঞ্চলত তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত অধিকাৰ হেৰুৱাইছিল আৰু তেওঁলোকক বেদখলকাৰী হিচাপে গণ্য কৰিবলৈ লোৱা হৈছিল। বৃটিছে দেশ এৰাৰ পাছতো ভাৰত চৰকাৰে একেখন বন আইনেই বাহাল ৰাখে। ফলস্বৰূপে, অসমৰ বহু ঠাইত এনে বনাঞ্চলক সংৰক্ষিত (reserved) বা সুৰক্ষিত (protected) বনাঞ্চল বুলি ঘোষণা কৰা হ'ল, জনজাতীয় লোকসকলে বনাঞ্চলত (বাস কৰা আৰু খেতি কৰাৰ) তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত অধিকাৰ হেৰুৱাই পেলালে। ভূমিকম্প বা বানপানীৰ দৰে প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ ফলতো ভালেমান লোকক সংৰক্ষিত বনাঞ্চললৈ প্ৰব্ৰজন কৰিবলৈ বাধ্য হৈ তাত বসবাস কৰিবলৈ ল'লে আৰু প্ৰশাসন ব্যৱস্থাই ইয়াকেই 'বনাঞ্চলৰ অনাধিকাৰ দখল বুলি' অভিহিত কৰিবলৈ ল'লে।

স্বাধীনতাৰ সময়ৰে পৰা বনাঞ্চলত বাস কৰা খেতিয়ক আৰু দখলকাৰী লোকসকলে ভূমিৰ অধিকাৰ দাবী কৰি বিদ্ৰোহ আৰম্ভ কৰিলে। কেৱল 1979-1985 বছৰকেইটাত ৰাজ্যখনত বিদেশী নাগৰিক বহিষ্কৰণৰ বাবে অসম আন্দোলন বুলি জনাজাত তীব্ৰ আন্দোলন চলি থকা সময়খিনিৰ বাহিৰে বাকী সময়ত দীৰ্ঘকাল ধৰি এনে আন্দোলন চলি থাকিল। 2000 শতিকাৰ আৰম্ভণিৰে পৰা কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে ভূমিহীন লোকক ভূমি অধিকাৰৰ বিষয়সমূহ উত্থাপন কৰিবলৈ ল'লে। কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে নগৰৰ বাসিন্দাসকলৰ ভূমি অধিকাৰ আন্দোলনৰো নেতৃত্ব দি আহিছে।

ৰাজ্যখনৰ আন এক অপৰিবৰ্তনীয় দিশ হৈছে ইয়াৰ গোষ্ঠীগত বিচিত্ৰতা আৰু পৃথক ৰাজ্য বা ৰাজ্যৰ ভিতৰতে অধিক স্বায়ত্ত্ব শাসন বিচাৰ কৰা বিচ্ছিন্নতাবাদী আন্দোলনসমূহ। ৰাজ্যত মুঠ 3 খন স্বায়ত্ত্ব শাসিত জিলা পৰিষদ আৰু 6 খন জনজাতীয় স্বায়ত্ত্ব শাসিত পৰিষদ আছে। ৰাজ্যখনত আঞ্চলিক অধিকাৰ দাবী কৰা ভালেকেইটা সশস্ত্ৰ উগ্ৰপন্থী গোট আছে। ৰাজ্যৰ জনসাধাৰণ গোষ্ঠীগত বিষয়টোৰ গুৰুত্ব সম্পৰ্কে সচেতন। ঔপনিবেশিক শাসন কালত চাহ বাগিচাৰ মালিকসকলে বনুৱা হিচাপে কাম কৰিবলৈ বনুৱা আনিবলৈ লোৱাৰ লগে লগে পশ্চিম বংগ আৰু বৰ্তমানে বাংলাদেশৰ অন্তৰ্গত অঞ্চল কিছুমানৰ পৰা মুছলমান লোকৰ ধাৰাবাহিক প্ৰব্ৰজন আৰম্ভ হৈছিল। বাহিৰৰ পৰাও বাগানৰ মালিকসকলে বনুৱা আনিছিল আৰু তেওঁলোকেও পূৰ্বে জনবসতি নথকা বনাঞ্চল দখল কৰিবলৈ লৈছিল। শেহতীয়া বছৰকেইটাত মাটিৰ স্বত্ব দাবী আৰু তাৰ বিৰোধিতাই এক উত্তপ্ত সংঘাতৰ টোৰ সৃষ্টি কৰাৰ লগতে মাজে-সময়ে হোৱা হিংসাত্মক সংঘাতৰ ফলত মৃত্যু আৰু গৃহহাৰা হোৱাৰ ঘটনা ঘটিছে। এনে আন্দোলনবোৰৰ সময়ে সময়ে মহানগৰসমূহলৈও বিয়পি পৰিছে।

মানচিত্ৰত গুৱাহাটীৰ পাহাৰীয়া বসতি স্থল আৰু প্ৰধান জলাহভূমিসমূহ দেখা গৈছে

সংঘাত : প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ সংৰক্ষণ বনাম দুখীয়াসকলৰ আৱাসস্থল : গুৱাহাটী মহানগৰীত ভালেমান পাহাৰ আৰু জলাহভূমি আছে। মহানগৰৰ উত্তৰে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নৈ আৰু দক্ষিণে খাচী-গাৰো পাহাৰ অৱস্থিত। মহানগৰীৰ ভূমিৰ পৰিমাণ সীমিত হোৱাত ই পূব-পশ্চিম দিশৰ ফালে বিস্তৃত হৈছে আৰু ফলত মাটি দাম বৃদ্ধি হৈছে। মাটিৰ এনে মূল্য বৃদ্ধিৰ ফলত খেতিয়কসকলে মধ্যভোগীসকলক মাটি বিক্ৰী কৰি দিছে আৰু মধ্যভোগীসকলে সেই মাটিত অস্থায়ী ঘৰ সাজি থৈছে।

গুৱাহাটীৰ জলাহভূমিতো (ওপৰৰ মানচিত্ৰত চাওক) বেদখল চলিছে। এনে জলাশয়সমূহ পুতি লৈ চৰকাৰে ভালেমান ৰাজহুৱা আৰু ব্যক্তিগত অনুষ্ঠানক আবণ্টন দিছে। উদাহৰণস্বৰূপে - ২০০০ দশকৰ আৰম্ভণিতে শিলসাঁকো বিলৰ এটা অংশ ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান 'অমিয় কুমাৰ দাস ইনষ্টিটিউট ফৰ ছোচিয়েল চেঞ্জ এণ্ড ডেভেলপমেন্ট', চমুকৈ OKDISCD আৰু ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠান জিঞ্জাৰ হোটেলক আবণ্টন দিয়ে। ২০০৮-০৯ চনমানত গুৱাহাটী পৌৰ নিগমে OKDISCD কাষৰ ঠাইবোৰত জাবৰ পেলাবলৈ লয়। জাবৰেৰে পৰিপূৰ্ণ সেই মাটি ভূ-মাফিয়াই তৎক্ষণাত দখল কৰি লয় আৰু নিম্ন মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ প্ৰব্ৰজনকাৰী পৰিয়াল কিছুমানক সেই মাটিৰ একোডোখল বেলেগে বেলেগে বিক্ৰী কৰে। পাছলৈ শিলসাঁকো বিলত অইন লোককো মাটিৰ আবণ্টন দিয়া হয়। ৰামছাৰ নীতি (Ramsar convention) ৰ অধীনত সংৰক্ষিত জলাশয় বুলি ঘোষিত দীপৰ বিলৰ এটা অংশও গুৱাহাটী পৌৰ নিগমে জাবৰ পেলাই পুতি পেলাইছে। এই জলাশয়সমূহে অঞ্চলটোৰ জলজ প্ৰাকৃতিক অৱস্থা বজাই ৰখাৰ লগতে এইবোৰত বৰষুণৰ পানী গৈও জমা হৈছিল।

আবাসগৃহ নিৰ্মাণৰ বাবেও এই জলাশয়সমূহত বেদখল চলোৱা হৈছে। ২০১৪ চনৰ জুলাই মাহত অবৈধ নিৰ্মাণ সমূহৰ উচ্ছেদ আৰম্ভ হৈছিল কিন্তু প্ৰভাৱশালী ব্যক্তি আৰু গুৱাহাটী পৌৰ নিগমৰ এনে নিৰ্মাণসমূহ সেই উচ্ছেদে স্পৰ্শ নকৰিলে। বেদখলকাৰীসকলৰ পটভূমি বিচাৰ নকৰাকৈ সকলো জলপ্ৰবাহ আৰু জলাশয়ত নিৰ্মিত সকলো নিৰ্মাণ ভাঙি পেলোৱা হ'ব বুলি ৰাজ্যৰ মুখ্যমন্ত্ৰীজনে প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল। পিছে, কেৱল নিৰ্বাচিত কিছু নিৰ্মাণহে ভাঙি পেলোৱা হ'ল আৰু ইয়াৰ ফলত দুখীয়া লোকসকলেই বেছিকৈ ক্ষতিগ্ৰস্ত হ'ল। কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে উচ্ছেদৰ এই পক্ষপাতদুষ্টতাৰ প্ৰতিবাদ কৰিলে। তেওঁলোকে লগতে চৰকাৰে ম্যাডী পট্টা প্ৰদানৰ জৰিয়তে এনে কিছুমান বেদখলক বৈধতা প্ৰদান কৰাৰো অভিযোগ কৰিলে। (দৃষ্টব্য -১)

গুৱাহাটী হৈছে আৱাসস্থান আৰু পৰিবেশ স্থানৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে থকা স্থায়ী বিবাদৰ এক সুন্দৰ উদাহৰণ। মহানগৰত ভালেমান প্ৰাকৃতিক জলাশয় আছে - স্থানীয় ভাষাত এইবোৰক বিল বুলি কোৱা হয়। এই বিলসমূহৰ ভিতৰত দীপৰ বিল, সৰুচলা বিল আৰু শিলসাঁকো বিলক (ওপৰৰ মানচিত্ৰত চাওক) Assam Hill Land and Ecological Sites (Protection and Management) আইন, ২০০৬ ৰ অধীনলৈ আনি অধিসূচনা জাৰি কৰিলে। ২০০৯ চনত অধিসূচনা জাৰি কৰা ২০২৫ চনৰ সৰ্বাধিক মাষ্টাৰ প্লেনত গুৱাহাটীৰ সংবেদনশীল প্ৰাকৃতিক পৰিবেশৰ ৰক্ষণাবেক্ষণেই ইয়াৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য বুলি উল্লেখ কৰা হৈছিল। বিলবোৰক পূৰ্বৰ অৱস্থালৈ নিয়া আৰু তাত ভৱিষ্যতে কোনো বেদখল কৰিবলৈ দিয়া নহ'ব বুলিও উল্লেখ কৰা হৈছিল। কিন্তু প্ৰকৃত পৰিস্থিতি হৈছে ইয়াৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত। গুৱাহাটীত প্ৰায় ১৬ খন পাহাৰ আছে আৰু এইবোৰ সংৰক্ষিত বনাঞ্চল(কাৰ্য্যকৰী নীতি - ২ চাওক)। দুখীয়া আৰু প্ৰব্ৰজনকাৰী লোকসকলে পাৰিপাৰ্শ্বিকভাৱে সংবেদনশীল স্থানত বেদখল কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। পাৰিপাৰ্শ্বিকভাৱে সংবেদনশীল এই স্থানবোৰত ব্যৱসায়িক প্ৰতিষ্ঠান আৰু পৰিপাটী ঘৰ-বাৰী গঢ়ি উঠিছে। ইয়াৰে পৰিপাটী ঘৰ-বাৰীবোৰক বৈধতা প্ৰদান কৰা হৈছে যদিও দুখীয়া আৰু প্ৰব্ৰজনকাৰী লোকসকলক বাৰে বাৰে উচ্ছেদ কৰি থকা হৈছে।

বানপানী গুৱাহাটীত এক উল্লেখনীয় সমস্যা। পৰিৱেশ বিনষ্ট হোৱাৰ ফলত বানপানীৰ সৃষ্টি হয়। দপাপিটা বৰষুণৰ ফলত পাহাৰত ভূমিস্থলন হ'ব পাৰে। ২০১৪ চনৰ ২৬ জুন তাৰিখে হোৱা ভীষণ বৰষুণৰ সময়ত প্ৰচণ্ড বানপানী, ভূমিস্থলন আৰু বানপানীৰ ফলত বিদ্যুতস্পৃষ্ট হৈ নিহত হোৱা লোকৰ সংখ্যা আছিল ১২ জন। অনিয়ন্ত্ৰিত ভাৱে পাহাৰৰ মাটি কটা আৰু সমান্তৰালভাৱে পাহাৰত মানুহে বসতি কৰাৰ ফলত ভূমিস্থলন হয়। উচ্ছেদৰ পাছত অহা বানপানীৰ ফলত এগৰাকী ৩৫ বছৰীয়া অসুস্থ মহিলাই তিনিটা সন্তানক নিষ্ঠুৰ কৰি মৃত্যুমুখত পৰিছিল। নগৰৰ মধ্যবিন্তসকলে দুখীয়া লোকসকলে কৰা বেদখল বিৰোধিতা কৰে, অথচ নিজেই বেদখল কৰা মাটিত বসবাস কৰে। The Assam Real Estate and Infrastructure Developers' Association, চমুকৈ AREIDA ই অভিযোগ কৰে — যে “...সংগঠিত বেদখলকাৰীৰ জাকে...প্ৰাকৃতিক নলা, জলাহভূমি, বনাঞ্চল আৰু পাহাৰত অন্যায়ভাৱে বেদখল কৰিছে।” ফলত গুৱাহাটীত পানী বন্ধ হৈ বানপানীৰ ঢল বয়। এই সংগঠনে গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ত বেদখলৰ বিৰুদ্ধে এখন জনস্বাৰ্থজনিত আবেদন (PIL) ন্যায়ালয়ত দাখিল কৰাৰ কথা আছিল যদিও ২০১৪ চনৰ জুলাই মাহত চৰকাৰৰ এনে বেদখলৰ বিৰুদ্ধে উচ্ছেদ অভিযান আৰম্ভ কৰাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত তেনে কৰাৰ পৰা বিৰত থাকে। মহানগৰত পৰিবেশ সচেতন (মধ্যবিন্ত লোকসকলৰ) আৰু দুখীয়াসকলৰ বাসস্থানৰ বাবে থকা প্ৰাথমিক প্ৰয়োজনৰ অবিৰত সংঘৰ্ষ এই মহানগৰীত কোনো আঁৰ-বেৰ নথকাকৈ স্পষ্ট ভাবে পৰিলক্ষিত হয়।

দৃষ্টব্য ১- ভূমি নীতি আৰু পট্টা

১৯৫৮, ৬৮, ৭২ আৰু ১৯৮৩ চনত ৰাজ্য চৰকাৰে ভূমি নীতি প্ৰস্তুত কৰে। (বৰ্তমানে প্ৰযোজ্য) ১৯৮৯ চনৰ 'অসমৰ ভূমিনীতি' অনুসৰি, গুৱাহাটী বা অইন নগৰত বসবাস কৰা খিলঞ্জীয়া লোকসকলক নিৰ্দিষ্ট ধনৰ বিনিময়ত পট্টা প্ৰদানক প্ৰাধান্য দিয়া হ'ব। এই ক্ষেত্ৰত তলৰ বিষয়সমূহক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়া হ'বঃ

(১) নিজৰ বা পৰিয়ালৰ আন কোনো সদস্যৰ নামত মাটি নথকা আৰু পোন্ধৰ বছৰ ধৰি চৰকাৰী মাটি দখল কৰি থকা খিলঞ্জীয়া লোকসকলকে প্ৰথম প্ৰাধান্য লাভ কৰিব।

(২) দ্বিতীয় প্ৰাধান্য লাভ কৰিব গাওঁত মাটি থকা অথচ নগৰ বা মহানগৰত নিজৰ বা পৰিয়ালৰ আন কোনো সদস্যৰ নামত মাটি নথকা আৰু পোন্ধৰ বছৰ ধৰি মহানগৰীৰ চৰকাৰী মাটিত পৰিয়ালসহ বসবাস কৰি থকা লোকসকলে।

(৩) তৃতীয় প্ৰাধান্য লাভ কৰিব গাওঁ বা নগৰ ক'তো নিজৰ বা পৰিয়ালৰ আন কোনো সদস্যৰ নামত মাটি নথকা আৰু পোন্ধৰ বছৰ ধৰি মহানগৰীৰ চৰকাৰী মাটিত পৰিয়ালসহ বসবাস কৰি থকা লোকসকলে।

(৪) চতুৰ্থ প্ৰাধান্য লাভ কৰিব গাওঁত নিজৰ বা পৰিয়ালৰ আন কোনো সদস্যৰ নামত মাটি থকা অথচ পোন্ধৰ বছৰ ধৰি মহানগৰীৰ বা চৰকাৰী মাটিত পৰিয়ালসহ বসবাস কৰি থকা লোকসকলে। কিন্তু এই ক্ষেত্ৰত লোকজনে তেওঁৰ জীৱিকা মহানগৰীৰ সৈতে জড়িত আৰু আৰ্থিক দুৰৱস্থাৰ বাবে মহানগৰীত মাটি কিনিবলৈ তেওঁ সক্ষম নহয় বুলি প্ৰমাণপত্ৰ দাখিল কৰিব লাগিব।

দুই প্ৰকাৰ পট্টা প্ৰদান কৰা হ'বঃ

ক) একচনীয়া পট্টা, অৰ্থাৎ চৰকাৰী মাটিৰ অস্থায়ী বন্দৱস্তী। এটা পৰিয়ালে একচনীয়া পট্টা পোৱাৰ পাছত সেই মাটিত এবছৰ বসবাস কৰাৰ অধিকাৰ লাভ কৰে।

খ) ম্যাদী পট্টা অৰ্থাৎ চৰকাৰী মাটিৰ দীঘলীয়া সময়ৰ বাবে (30 বছৰ) লীজত লোৱা। ইয়াক ভূমিৰ স্থায়ী অধিকাৰ বুলি গণ্য কৰা হয় আৰু সেয়ে তেনে মাটিক ব্যক্তিগত মাটিকৈ ধৰি লোৱা হয়।

ভূমি অধিকাৰৰ দাবী :

মাটিৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ বাবে ভূ-মাফিয়াসকলে চৰকাৰী ভূমি আৰু পৰিত্যক্ত চাহ-বাগিচাসমূহ দখল কৰিবলৈ ল'লে। আনহাতে চৰকাৰে চৰকাৰী মাটিৰ একচনীয়া পট্টা (একচনীয়া পট্টা জানিবলৈ ওপৰৰ বাকচত চাওক) প্ৰদান কৰিবলৈ লৈ এনে বেদখলক উৎসাহে যোগালে। যেতিয়া ওখ ঠাইৰ মাটিবোৰ দখল কৰা হ'ল (যিবোৰ ভূ-স্বামীসকলৰ দখলত আছিল), বেদখলকাৰীসকলে দ'মাটি, জলাহভূমি আৰু পাহাৰৰ মাটি দখল কৰিবলৈ ল'লে আৰু এৰি পৰ্যন্ত এই প্ৰক্ৰিয়াটো চলি আছে।

তলৰ সমতল অঞ্চলত মাটি থাকিলেও কিছুমান লোকে দীঘলীয়া সময় ধৰি পাহাৰৰ কিছু মাটিও দখল কৰি ৰাখিছিল আৰু সেইবোৰৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ অলিখিত স্বত্ব আছিল। অতীজৰে পৰা জনজাতীয় লোকসকলৰ বাবে কোনো পট্টা নাছিল। তেওঁলোকৰ একাংশই নামনিত থকা তেওঁলোকৰ মাটি বিক্ৰী কৰি পাহাৰলৈ স্থানান্তৰিত হৈছিল। ব্যাপক হাৰত ভূমি হস্তান্তৰকৰণ প্ৰক্ৰিয়া সংঘটিত হৈছিল যাৰ ফলত তেওঁলোকে অতি কম মূল্যত মাটি বিক্ৰী কৰিছিল।

এ. চি. নিয়েলচেনে ২০০৯ চনত ১৬ টা পাহাৰীয়া আৱাসিক অঞ্চলত চলোৱা সমীক্ষা অনুসৰি, পাহাৰৰ এই অঞ্চলসমূহত প্ৰায় ৬৫,৯০০ লোক বসবাস কৰে। তাৰে ৭১ শতাংশ ঘৰ চৰকাৰী মাটিত আৰু ১ শতাংশ সংৰক্ষিত বনাঞ্চলত, ৭.৩ শতাংশ ঘৰ বেলেগৰ পট্টা থকা মাটিত আৰু ৩.৬ শতাংশ পট্টা থকা নিজা মাটিত আছে।

২০০২ চৰ ১৮ ফেব্ৰুৱাৰীচ উচ্চতম ন্যায়ালয়ে অসমকে ধৰি বিভিন্ন ৰাজ্যক বেদখলমুক্ত কৰা বনাঞ্চলৰ ভূমিৰ পৰিমাণ সম্পৰ্কে তথ্য দাখিল কৰাৰ নিৰ্দেশ দিছিল। ৰাজ্য চৰকাৰে তাৰ পিছতেই গুৱাহাটীৰ পাহাৰৰ আৱাসিক অঞ্চলত এক উচ্ছেদ অভিযান চলাইছিল। অধিসূচনা জাৰি কৰা বনাঞ্চলত বাস কৰা লোকসকল এই উচ্ছেদ অভিযানত ক্ষতিগ্ৰস্ত হৈছিল। ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে বিধান সভাৰ নিৰ্বাচনত তৃতীয়বাৰ ক্ষমতা দখল কৰাৰ ঠিক পাছতেই গুৱাহাটীত এক ব্যাপক উচ্ছেদ অভিযান আৰম্ভ কৰা হৈছিল। ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছে দিয়া প্ৰতিশ্ৰুতিসমূহৰ ভিতৰত পাহাৰ আৰু জলাহ ভূমিৰ বাসিন্দাসকলক পট্টা দিয়াটোও আছিল অন্যতম। কিন্তু তৃতীয়বাৰৰ বাবে ক্ষমতালৈ অহাৰ লগে লগে ৰাজ্য চৰকাৰে গুৱাহাটী পাৰিপাৰ্শ্বিক ভাৰসাম্য ঘূৰাই অনাৰ অজুহাতত উচ্ছেদ অভিযান আৰম্ভ কৰিলে। অভিযোগ অনুসৰি, কিছুমান ব্যক্তিগত প্ৰতিষ্ঠানক এনে আৱাসিক অঞ্চলৰ ওচৰে-পাজৰে বহুমহলীয়া অট্টালিকা আৰু হোটেল স্থাপনত সহায় কৰাৰ বাবেই এই উচ্ছেদ অভিযান চলোৱা হৈছিল। উল্লেখ কৰিব পাৰি যে অবৈধ বাংলাদেশী অনুপ্ৰৱেশকাৰী সকল লাভাৱাৰিত হ'ব পৰা অংশত চৰকাৰে ম্যাদী পট্টা প্ৰদান কৰাটো বন্ধ কৰিছে। লগতে ভূমি স্বত্ব দাবী কৰি থকা পাহাৰৰ আৱাসীসকলক নিৰাশ কৰি 'একচনীয়া পট্টা' দিয়াটোও বন্ধ কৰিছে।

চৰকাৰ আৰু পীড়িত সম্প্ৰদায়সমূহৰ মাজত অবিশ্বাসৰ বাতাবৰণ সৃষ্টি হোৱা স্বত্বেও উচ্ছেদক বাধা প্ৰদান কৰিবলৈ কৰা প্ৰতিবাদ শক্তিশালী হৈ উঠিছিল আৰু ৰাজ্যই সেই প্ৰতিবাদ কঠোৰ ভাৱে দমন কৰিছিল। গান্ধীবন্তি (জুন ৯), লালমাটি (জুন ১০) ৰাজ্য চৰকাৰে উচ্ছেদ কাৰ্য আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে বৃহৎ গুৱাহাটী মাটি পট্টা সংঘৰ্ষ সমিতি (চমুকৈ BGMPSS) য়ে প্ৰতিবাদ আৰু ধৰ্ণা সমূহৰ (অইন পাহাৰীয়া অঞ্চলৰ লগ হৈ) নেতৃত্ব দিছিল। কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ এটা গোট বৃহৎ গুৱাহাটী মাটি পট্টা সংঘৰ্ষ সমিতিয়ে গড়চুকত উচ্ছেদকাৰীৰ দলৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ জনসাধাৰণ আৰু মুখিয়ালসকলক সংঘবদ্ধ কৰিছিল কিন্তু অৱস্থা বেয়াৰ ফালে ঢাল খোৱাত পৰিস্থিতি নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ বাবে তেওঁলোক অখিল গগৈক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি আনিছিল। গড়চুকৰ এজন বাসিন্দাই এই ঘটনাৰ বিৱৰণ দিয়ে এইদৰে,

“২০১১ চনৰ ১০ জুনৰ পূৰ্বে আমি উচ্ছেদৰ জাননী এখন পাও। আমি এখন মিটিং পাতো আৰু প্ৰাণ গ'লৈও উচ্ছেদৰ বিৰোধিতা কৰিম বুলি সিদ্ধান্ত লও। ১০ জুন তাৰিখে বন বিভাগৰ লোকে হাতী লৈ আহে। আমি তেওঁলোকৰ মুখামুখি হ'বলৈ আমি কেইবাটাও গোটত বিভক্ত হৈ ল'লো। বাতৰিটো বিয়পি পৰাৰ লগে লগে লগে আনবোৰ পাহাৰীয়া আৱাসিক অঞ্চলৰ পৰাও লোকসকল গড়চুকলৈ আহিবলৈ ল'লে।

নিজৰাপাৰত লুকাই থকা পুলিচবোৰ যেতিয়া উভতি যাবলৈ বুলি ওলাই আহিল, তেতিয়া মানুহবোৰে তেওঁলোকক ধৰি পেলালে আৰু পুলিচ থানালৈ চোচৰাই নিয়াৰ আগতে মৰিয়ালে। মানুহবোৰ থানাৰ বাহিৰত জুম পাতি বৈ থকাত পৰিস্থিতি অতি উত্তেজনাপূৰ্ণ হ'ল। পুলিচৰ এ ডি চি আৰু অইন পুলিচ বিষয়াসকল ঘটনাস্থলীত উপস্থিত হয় যদিও কোনো ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিবলৈ সক্ষম নহল। গড়চুকত সেইবাবেই প্ৰথমবাৰৰ বাবে এনে প্ৰবল প্ৰতিবাদ হৈছিল।

ই আছিল এক ঐতিহাসিক প্ৰতিবাদ। থানাত অখিল গগৈ, পুলিচ অধীক্ষক আৰু বন বিষয়াসকলৰ সভা হৈছিল। প্ৰতিবাদকাৰী আৰু প্ৰশাসনৰ মাজত এক চুক্তি স্বাক্ষৰিত হৈছে যে — চৰকাৰে কোনো স্থিৰ সিদ্ধান্ত নোলোৱা পৰ্যন্ত আৰু অধিক উচ্ছেদ চলোৱা নহয়।”

এই চুক্তি স্বাক্ষৰিত হোৱাৰ পাছত ভূমি অধিকাৰৰ আন্দোলন আৰু অধিক তীব্ৰ হয়। ২০১১ চনত ২২ জুন তাৰিখে পাহাৰৰ হাজাৰ হাজাৰ আবাসীয়ে উচ্ছেদ বন্ধ কৰা আৰু মাটি দখল কৰি থকা সকলক পট্টা প্ৰদানৰ দাবীত দিছপুৰ লৈ সমদল উলিয়ায়। অখিল গগৈৰ নেতৃত্বত ওলোৱা সেই সমদলে উপায়ুক্ত বা সমপৰ্যায়ৰ বিষয়ই তেওঁলোকৰ স্মাৰকপত্ৰ গ্ৰহণ কৰাৰো দাবী উত্থাপন কৰে। প্ৰশাসনে তেওঁলোকৰ দাবীসমূহৰ প্ৰতি উপায়ুক্ত সঁহাৰি নজনাতে। তাৰ পৰিবৰ্তে প্ৰতিবাদকাৰীসকল ছত্ৰভংগ দিয়াবলৈ তেওঁলোকে লাঠি চালনা আৰু কন্দুৱা গেছ প্ৰয়োগ কৰে আৰু বহুতো প্ৰতিবাদকাৰী আহত হয়। তাৰ পাছত পুলিচে কৰা গুলীচালনাত এটা ৯ বছৰীয়া ল'ৰাকে ধৰি তিনিজন লোক নিহত হয়। এই ঘটনা সংঘটিত হোৱাৰ পাছত সমদলটো হিংস্ৰ হৈ পৰে, পুলিচ বিষয়া আৰু কৰ্মচাৰীসকলক মাৰপিট কৰে আৰু কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে বহুকেইখন বাহন জ্বলাই বা ধ্বংস কৰে। অখিল গগৈক কেইবাটাও জামিন যোগ্য আৰু জামিনবিহীন গোচৰত গ্ৰেপ্তাৰ কৰি ৩ দিনৰ বাবে জিম্মাত লোৱা হয়।

২০১১ চনৰ জুন মাহৰ হিংসাত্মক ঘটনাবোৰৰ পাছত ভূমি অধিকাৰ প্ৰদানৰ বিষয়টো বিবেচনা কৰাৰ চৰকাৰে ভূমিধৰ বৰ্মন সমিতি (ভূমিধৰ বৰ্মন সেই সময়ত অসমৰ ৰাজহ মন্ত্ৰী আছিল) গঠন কৰি দিয়ে। এই সমিতিয়ে গুৱাহাটী আৰু অসমৰ ভূমি আৰু বসবাস বিষয় সম্পৰ্কে কাম কৰি থকা ভালেমান সংগঠনৰ সৈতে (কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিকৈ ধৰি) আলোচনা কৰে আৰু ২০১১ চনৰ ২৮ জুনৰ পূৰ্বে ৰাজহ ভূমিৰ দখল কৰাসকল পট্টা প্ৰদানৰ অনুমোদন জনায়। অৱশ্যে এই ভূমি কেৱল বসবাস কৰিবৰ বাবেহে দিয়া হ'ব আৰু এজন লোকক প্ৰদান কৰা মাটিৰ পৰিমাণ ডেৰ কঠাতকৈ কম হ'ব লাগিব। তদুপৰি পিটনি আৰু সংৰক্ষিত বনাঞ্চলত ভূমিৰ আৱণ্টন দিয়া নহ'ব। এই সমিতিৰ অনুমোদনৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ২০১৪ চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত ৬২,০০০ ঘৰ মানুহক পট্টা প্ৰদানৰ সিদ্ধান্ত চৰকাৰে লয়। আগন্তুক সাধাৰণ নিৰ্বাচনৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ভাৰতীয় জাতীয় কংগ্ৰেছ দলৰ উত্তৰাধিকাৰ-প্ৰত্যাশী ৰাছল গান্ধীয়ে নিৰ্বাচনী প্ৰচাৰ চলোৱাত সহায় হ'ব পৰাকৈ চৰকাৰে ততাতৈয়াকৈ ৰাজহ ভূমিত বসবাস কৰা ৫০০ টা পৰিয়ালক পট্টা প্ৰদান কৰিবলৈ এক অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰে।

বৰ্মন সমিতিৰ অনুমোদন মৰ্মে পাহাৰৰ বাসিন্দাসকলক পট্টা প্ৰদান নকৰা বাবে কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে ২০১৪ চনৰ ১৮ ফেব্ৰুৱাৰীত দীঘলীপুখুৰীত এক প্ৰতিবাদী সভাৰ আয়োজন কৰে আৰু তেওঁলোকৰ দাবীসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰে। সেই দাবীসমূহ হৈছে —

(ক) পাহাৰ আৰু জলাহভূমিত বসবাস কৰি থকা লোকসকলক পট্টা প্ৰদান কৰা (খ) ইয়াৰ বাবে জুন ২৮, ২০০১ ৰ সময়সীমা পৰিহাৰ কৰা (গ) পট্টাৰ বিপৰীতে আদায় দিব লগা ধনৰ পৰিমাণ হ্ৰাস কৰা।

সমাবেশত ভাষণ দি অখিল গগৈয়ে কয় যে চৰকাৰে ২৫ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখৰ ভিতৰত তেওঁলোকৰ দাবী মানি নল'লে তেওঁলোকে ৰাছল গান্ধীৰ কাৰ্যসূচী বিৰোধিতা কৰিব (আৰু ব্যাঘাত জন্মাব) সেইদিনাই পাছত কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে কামৰূপ মেট্ৰ' জিলাৰ উপায়ুক্তক এখন স্মাৰক পত্ৰ প্ৰদান কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোতে তেওঁলোকক আধাবাটতে বাধা প্ৰদান কৰা হয়। প্ৰতিবেদকাৰীসকল ঠাইতে বহি পৰি প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰাৰ পাছত উপায়ুক্তই কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ দুজন সদস্যক স্মাৰকপত্ৰ প্ৰদানৰ বাবে আমন্ত্ৰণ জনায়। তেওঁলোকৰ দাবীসমূহ ৰাজহ বিভাগৰ

মুখ্য সচিবলৈ প্ৰেৰণ কৰা হ'ব আৰু তেওঁ সেয়া সহানুভূতিৰে বিবেচনা কৰিব বুলি উপায়ুক্তই আশ্বাস দিয়ে। ২০১১ চনৰ জুন মাহত ঘটা গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনাৰ পাছত এয়া আছিল দ্বিতীয়টো বৃহৎ প্ৰতিবাদ।

অধিক প্ৰতিবাদৰ আশংকাত, চৰকাৰে পূৰ্বে পৰিকল্পনা কৰা ২৫ ফেব্ৰুৱাৰী, ২০১৪ তাৰিখৰ পৰিবৰ্তে এদিনৰ আগতেই পট্টা বিতৰণৰ সিদ্ধান্ত ল'লে। কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়েও সেই তাৰিখতে এক প্ৰতিবাদী কাৰ্যসূচী অনুষ্ঠিত কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে। ২০১১ চনৰ ২২ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে অখিল গগৈয়ে এখন সংবাদ মেলত ঘোষণা কৰে যে চৰকাৰে তেওঁলোকৰ দাবী মানি নল'লে ২৪ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে ৰাজপথত সমূহীয়া আত্মজাহৰ ঘটনা ঘটিব আৰু কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতি তেওঁলোকক বিৰত কৰিব পৰা অৱস্থাত নাথাকিব। চৰকাৰে ২৪ ফেব্ৰুৱাৰী তাৰিখে ১০০ জন প্ৰতিবাদীক প্ৰেপ্তাৰ কৰিলে। দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ প্ৰণব বড়ো নামৰ এজন সদস্যই অসম সচিবালয় সন্মুখত আত্মজাহ দি়ে। তেওঁক গুৱাহাটী চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়লৈ লৈ যোৱা হয় যদিও তেওঁৰ প্ৰাণৰক্ষা নপৰিল। এই ঘটনাৰ পাছত কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে ততালিকে প্ৰতিবাদী কাৰ্যসূচী উঠাই লয়।

ৰাজপথত প্ৰতিবাদকাৰীসকল (প্ৰেছ ষ্টাণ্ট অব ইণ্ডিয়াৰ সৌজন্যত)

আত্মজাহৰ এই ঘটনাৰ পাছতে এই আন্দোলনে চুবুৰীয়া ৰাজ্য পশ্চিমবংগত ক্ষমতাত থকা তৃণমূল কংগ্ৰেছৰ দৰে কিছুমান দলৰ সমৰ্থন লাভ কৰে। গুৱাহাটীত আৰু অসমৰ আন ঠাইত ভূমি অধিকাৰৰ এই আন্দোলন চলি থাকিল।

২০১৫ চনৰ নবেম্বৰ মাহত চৰকাৰে ৬৪,০০০ কৃষক পৰিয়ালক পাহাৰ আৰু জলাশয় সমূহত বসবাস কৰা লোকসকলকে ধৰি প্ৰশাসন ভূমি পট্টা প্ৰদানৰ বাবে কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে জনোৱা দাবী মানি লয়। আন কিছুমান ৰাজ্যত পূৰ্বতে কাৰ্যকৰী কৰা ভূমি বন্দবস্তীৰ পদ্ধতি অৱলম্বন নকৰা বাবে প্ৰশাসন আৰু বাসিন্দাসকলৰ মাজত বিবাদৰ

সৃষ্টি হয় হয়। অসম, বিশেষকৈ গুৱাহাটী জটিল জনসংখ্যা বিন্যাস আৰু ভৌগোলিক পৰিস্থিতিৰ বাবে এই কাম সহজ নহয়। অসম আৰু উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্ৰধান নগৰ হিচাপে গুৱাহাটীৰ আকৰ্ষণ আৰু ইয়াত সীমিত ভূমিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এই বিষয়টো অধিক জটিল। যেতিয়া দূৰৱৰ্তী স্থানৰ পৰা কোনো লোক নগৰলৈ প্ৰব্ৰজন কৰে, তেতিয়া নগৰৰ ঠেক ঠাইত সহজ হ'বলৈ টান পায় আৰু সন্তীয়া, ডাঙৰ ঘৰত বসবাস কৰিবলৈ ব্যাকুল হৈ পৰে। এই সম্পৰ্কে থকা আৰু এটা মত হৈছে যে জনজাতীয় লোকসকলে বহু যুগৰ পৰা বনাঞ্চলৰ সৈতে নিবিড় সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰি আহিছে। জীৱিকা অৰ্জনৰ সামৰ্থ্য সম্পৰ্কে নিশ্চয়তা নথকা নগৰীয়া ব্যৱস্থাত বসবাস কৰিবলৈ তেওঁলোকৰ অনিচ্ছা আৰু তেওঁলোকৰ পৰম্পৰাগত জীৱনশৈলী বজাই ৰখাৰ বিষয়টোও গুৰুত্ব সহকাৰে ল'ব লাগে। প্ৰতিষ্ঠান (ৰাজহুৱা আৰু ব্যক্তিগত) সমূহক পাহাৰ আৰু জলাশয়ত মাটি অধিকাৰ কৰিবলৈ অনুমতি দিয়াৰ বিপৰীতে জনজাতীয় লোকসকলে উচ্ছেদৰ অবিৰাম ভয়ত প্ৰায়ে জোৰ-জুলুমৰ সন্মুখীন হৈ দিন কটাব লগা হোৱাটোৱেও জনমতক প্ৰশাসন বিৰোধী কৰি তুলিছে। এনেকুৱা দুমুখীয়া নীতিয়ে প্ৰশাসনৰ বেধতাৰো ক্ষতি কৰিছে আৰু প্ৰশাসনে প্ৰকৃততে সমাজৰ স্বাৰ্থক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে নে মাত্ৰ একাংশৰহে স্বাৰ্থৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখে সেই প্ৰশ্ন উত্থাপিত কৰে। উচ্ছেদক মান্যতা প্ৰদান কৰা পাৰিপাৰ্শ্বিকতা সম্পৰ্কীয় বিতৰ্কৰো ই ক্ষতিসাধন কৰে।

“কোনো নিৰ্দ্ধাৰিত সীমা নথকা বাবে মানুহ আহি মাটি দখল কৰিছেহি। মালিক নথকা মিঠাইৰ দোকান থাকিলে সকলোৱে আহি সেই দোকানৰ মিঠাই খাবই কাৰণে সেই মিঠাই তেতিয়া সকলোৰে বাবেই... এতিয়া চৰকাৰে পাহাৰত হোৱা বেদখলৰ ফলতেই মহানগৰীত বানপানীৰ সমস্যাটো উদ্ভৱ হোৱা বুলি দাবী কৰিছে। কিন্তু প্ৰকৃত কথাটো হৈছে যে মহানগৰীৰ নলা-নৰ্দমাবোৰ বিজ্ঞানসন্মত নহয়। বৰষুণৰ ফলত মহানগৰীত জমা হোৱা পানীৰ তুলনাত নলাবোৰ অতি ঠেক কিন্তু ইয়াৰ বাবে চৰকাৰে কেৱল পাহাৰৰ বাসিন্দাসকলকহে দোষাৰোপ কৰে।

বেদখলৰ ফলত হোৱা সংঘাত : পাহাৰৰ আৱাসিক অঞ্চলসমূহত স্থানীয় যুৱক সংঘসমূহ সহজলভ্য। এইবোৰৰ কিছুমানে মাটি বেদখল কৰি বিক্ৰী কৰে। তাৰ লগতে বিবাদ চলিলে বেদখল উচ্ছেদ কৰাৰ কামো কৰে। যুৱক সংঘসমূহে অ-প্ৰশাসনিক ভূমি সম্পৰ্কীয় বিবাদ সৃষ্টি আৰু মীমাংসা কৰাৰ কাৰকলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে।

যুৱকসংঘৰ সদস্যসকলৰ বেছি ভাগেই প্ৰথমে সেই ঠাই বসবাস কৰিবলৈ লোৱা পৰিয়ালসমূহৰ আৰু স্থানীয় ৰাজনৈতিক নেতা পুলিচৰ সৈতে তেওঁলোকৰ সম্বন্ধ আছে। তেওঁলোকে নিৰ্যাতনৰ ভীতি প্ৰদৰ্শন কৰি কাম-কাজ সম্পন্ন কৰে। সেউজ নগৰ (লালমাটি-বেহাৰবাৰী পাহাৰৰ এটা আৱাসিক এঞ্চল)ত, বেহাৰবাৰীৰ এটা যুৱকৰ দলে মাটি এডোখত কোনো লোক বসবাস নকৰাৰ বাবে বেদখল কৰিছিল। সেউজ নগৰ উন্নয়ন সমিতিয়ে সেই বিবাদ মীমাংসা কৰাৰ বাবে হস্তক্ষেপ কৰিছিল। কেইটামান আৱাসিক অঞ্চলত ৰাজনৈতিক ক্ষমতাপুষ্ট লোকো বেদখলত জড়িত আছিল। শ্ৰীপুৰত (লালমাটি বেহাৰবাৰী পাহাৰৰ) স্থানীয় বিধায়কৰ অনুগামী এদলে কোনো উত্তৰাধিকাৰী নথকা গৰাকীৰ মৃত্যুৰ ফলত খালী হৈ থকা এডোখৰ মাটি দখল কৰিছিল। সেই মাটিডোখৰ বিক্ৰী কৰিবলৈ চেষ্টা কৰাত স্থানীয় যুৱক সংঘই বাধা দিছিল। এয়া হ'ল স্থানীয় যুৱক সংঘৰ ইতিবাচক পদক্ষেপৰ এক উদাহৰণ। একেদৰে নাওকাটা শিৱধামত (গড়চুক পাহাৰৰ) গড়চুকৰ বাসিন্দা এজনে ৰাজহুৱা ভূমি এডোখৰ বিক্ৰী কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। উন্নয়ন সমিতিয়ে তাত বাধা দিছিল আৰু ৰাজহুৱা মাটিডোখৰ ৰক্ষা কৰাত সফল হৈছিল। স্থানীয় যুৱকসংঘ আৰু উন্নয়ন সমিতি সমূহে স্থানীয় বিবাদ সমূহ মীমাংসা কৰাত এক ইতিবাচক ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। অৱশ্যে মাজে-সময়ে যুৱকসংঘ সমূহে তেওঁলোকৰ অৱস্থানৰ সুবিধাতে বিবাদ সৃষ্টিও কৰে।

দ্রষ্টব্যঃ ২

উন্নয়ন সমিতিৰ দ্বাৰা বিবাদ মীমাংসা ভূমি বেদখলৰ ঘটনা :

উন্নয়ন সমিতি মানে হৈছে, উন্নয়নৰ বাবে থকা সমিতি। ই অঞ্চল ভিত্তিক অনুষ্ঠান। সেউজনগৰৰ এডোখৰ মাটি ৰাভা সম্প্ৰদায়ৰ এজন লোকৰ দখলত আছিল আৰু তেওঁ সেই স্থানত বসবাস কৰা নাছিল। সেই মাটিডোখৰ বড়ো সম্প্ৰদায়ৰ এজন লোকে দখল কৰি তাত নিৰ্মাণ কাৰ্য আৰম্ভ কৰিছিল। ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ লোকজনে বিষয়টোত উন্নয়ন সমিতিৰ হস্তক্ষেপ বিচাৰি আবেদন কৰে। উন্নয়ন সমিতিয়ে এখন সভা পাতি সাক্ষীৰ চহী থকা দলিল (Sale deeds) থকা বুলি দুয়োজনে কৰা দাবী সম্পৰ্কে বিচাৰ কৰিবলৈ উভয়কে নিমন্ত্ৰণ কৰে। কিন্তু দুয়োটা পক্ষৰ হাততে তেনে দলিল থকা বাবে উভয় পক্ষই মাটিৰ প্ৰকৃত গৰাকীক লৈ নহালৈকে নিৰ্মাণ কাৰ্য স্থগিত ৰাখিব লাগিব উন্নয়ন সমিতিয়ে শেষ সিদ্ধান্ত লৈ সম্ভাব্য বিবাদ ৰোধ কৰে।

এজন মানুহে নিজৰ বুলি দাবী কৰা এডোখৰ মাটি স্থানীয় যুৱকৰ দল এটাই দখল কৰি তাত অস্থায়ী ঘৰ এটা সাজিছিল। মাটিৰ গৰাকীজন সেউজনগৰ বসবাস কৰা নাছিল যদিও উন্নয়ন সমিতিৰ সভাসমূহত উপস্থিত থকাৰ লগতে সমিতিক নিয়মীয়া মাচুল আদায় দি আছিল। মাটিৰ গৰাকীয়ে উন্নয়ন সমিতিৰ হস্তক্ষেপ বিচাৰি প্ৰাৰ্থনা কৰাত উন্নয়ন সমিতিয়ে এখন সভা পাতি সেই মাটিত বন্ধা ঘৰ ভাঙি দিবলৈ সিদ্ধান্ত লয়। উন্নয়ন সমিতিয়ে মাটিৰ গৰাকীজনক সেই স্থানত অনতি পলমে বসবাস আৰম্ভ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে আৰু ইয়াৰ অন্যথা হ'লে ভৱিষ্যতে উন্নয়ন সমিতিয়ে তেওঁক সহায় কৰিব নোৱাৰিব বুলি জনায়।

ভূমিস্থলনৰ ফলত হোৱা সংঘাত : থিয় গড়া আৰু টিলা মাটিৰ পাহাৰবোৰ হৈছে গুৱাহাটীৰ ভৌগোলিক বৈশিষ্ট্য। যথেষ্ট-মথেষ্ট পাহাৰবোৰ কটাৰ ফলত বাৰিষা ভূমিস্থলন হয়। ২০১৪ চনৰ ছেপ্তেম্বৰ মাহত প্ৰায় তিনিদিন ধৰি হোৱা বৰষুণৰ পাছত খাৰঘূলি আৰু লালমাটি আদি বিভিন্ন পাহাৰত ভূমিস্থলন হৈছিল। গণেশপুৰত (লালমাটি-বোহৰবাৰী পাহাৰত), নিশা আকস্মিক ভূমিস্থলন আৰু শিল খহি ঘৰৰ ওপৰত খহি পৰাৰ ফলত এজন ডেকা মানুহে প্ৰাণ হেৰুৱাইছিল। (ছবি চাওক) ঘৰৰ গৰাকীজনে নতুনকৈ দুটা কোঠা সাজিবৰ বাবে পাহাৰ কাটিছিল যাতে তেওঁ মাহেকত প্ৰতিটো নতুন কোঠাৰ পৰা ১৫০০-২০০০ টকা অতিৰিক্ত উপাৰ্জন কৰিব পাৰে।

গণেশপুৰত ভূমিস্থলনত বিধ্বস্ত এটা ঘৰ

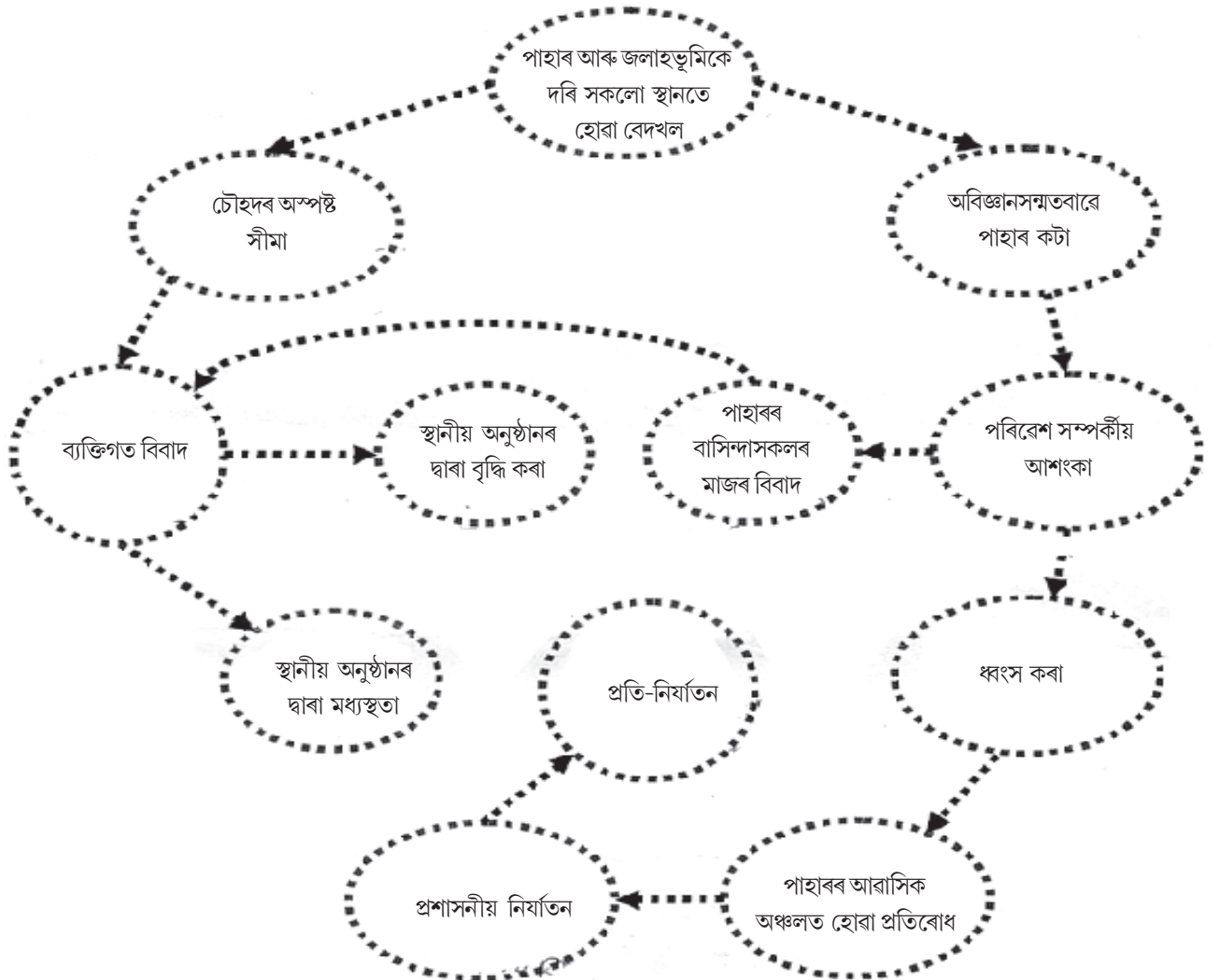
মাটিৰ স্পষ্ট সীমা নথকাৰ বাবে হোৱা সংঘাত : বাসিন্দাসকলে চাৰিওচুকত পকী খুটা দি, বাহঁৰ বেৰ দি বা সৰু জোপোহা গছ ৰুই মাটিৰ সীমা দি থয়। এনে অৱস্থাত কিছুমান বাসিন্দাই তেওঁলোকৰ প্ৰতিবেশীৰ অনুপস্থিতিৰ সুযোগ লৈ কাষৰ চৌহদলৈ নিজৰ সীমা বঢ়াই নি সীমা খেলে। আনহাতে, এডোখৰ মাটিৰ ওপৰত থকা আন এডোখৰ মাটি থাকিলে, তলৰ মাটিৰ গৰাকীয়ে নিজৰ মাটিৰ সীমা বঢ়াবৰ বাবে মাটি কাটে। বাৰিষা কালত, মাটিৰ বেছিকৈ ভিজি উঠাৰ ফলত ওপৰৰ মাটি ডোখৰৰ ভূমিস্থলন হ'বলৈ ধৰে আৰু ফলত সংঘাতৰ সৃষ্টি হয়। উন্নয়ন সমিতি বা স্থানীয় বয়োজ্যেষ্ঠ লোকসকলে এনে বিষয়ত মধ্যস্থতা কৰে।

সেউজ নগৰৰ এজন বাসিন্দাই নিজৰ মাটিৰ সীমা ৰক্ষা কৰাৰ বাবে সীমাত প্লাষ্টিকেৰে ঢাকি দিছে

সহজলভ্য, সেৱাসম্পন্ন ভূমিৰ অভাৱ

দীৰ্ঘদিন ধৰি অমীমাংসিত হৈ থকা
অসমৰ ভূমি অধিকাৰৰ বিষয়সমূহ

ওপৰত গুৱাহাটীৰ ভূমি-স্বত্ব সম্পৰ্কীয় বিবাদৰ কাৰকসমূহ চিত্ৰিত কৰা হৈছে

কাৰ্যকৰী নীতি সম্পৰ্কীয় পৰামৰ্শঃ

পাহাৰৰ আবাসী আৰু বেদখলকৃত জলাশয়ৰ বেদখলকাৰী সকলৰ ভূমিৰ অধিকাৰৰ বিষয়টোৱেই হৈছে মূল বিষয়। এইবোৰ হৈছে পাৰিপাৰ্শ্বিক সম্পদ আৰু মহানগৰৰ বৃহত্তৰ স্বার্থত আৰু বেদখলকৃত স্থানৰ আবাসীসকলৰ কল্যাণৰ বাবেও এইবোৰৰ সংৰক্ষণৰ প্ৰয়োজন কিয়নো এওঁলোক প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ বলি হয়। এনে বিধি বৰ্হিভূত আবাসিক

অঞ্চলৰ বাসিন্দাসকল প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগত বেছিকৈ বিপৰ্যস্ত হয় কাৰণ তেওঁলোকৰ বাসস্থানত প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগৰ ভয় বেছি। প্ৰশ্নটো হৈছে এই বাসিন্দাসকলক কিদৰে ভূমি স্বত্ব প্ৰদান কৰিব পৰা যায়। তলত কাৰ্যকৰী নীতি সম্পৰ্কীয় কিছু পৰামৰ্শ উল্লেখ কৰা হ'লঃ

- প্ৰথম পদক্ষেপ হিচাপে মহানগৰীত তেওঁলোকৰ অস্তিত্বক স্বীকৃতি দিব লাগিব আৰু তেওঁলোকক নীতি নিৰ্দ্ধাৰণৰ আওতালৈ আনিব লাগিব

- স্বীকৃতি প্ৰদানৰ পাছত, স্থানীয় উন্নয়ন সমিতিসমূহে বৃহত্তৰ স্বার্থত কাম কৰিব বুলি ধৰি লৈ এই পাৰিপাৰ্শ্বিকভাৱে বিপন্ন (vulnerable) অঞ্চলসমূহত বাস কৰা লোকসকলৰ তালিকা প্ৰস্তুতকৰণৰ কাম তেনে উন্নয়ন সমিতিসমূহক দিব পৰা যায়।

- বেদখল হোৱা পাহাৰীয়া অঞ্চল আৰু জলাশয় সমূহত জৰীপ চলাব লাগে আৰু সেইবোৰৰ একাংশত অসম ভূমি নীতিৰ অধীনত পট্টা প্ৰদান কৰি নিয়মীয়া কৰিব পৰাৰ কিবা সম্ভাৱনা আছে নেকি তাক বিবেচনা কৰিব লাগে।

- বসবাস কৰি থকা লোকক পট্টা প্ৰদান আৰু তেওঁলোকৰ বাবে আৱণ্টন কৰিব পৰা মাটিৰ সঠিক পৰিমাণৰ ক্ষেত্ৰত অসম ভূমি নীতি শিথিল হোৱা উচিত।

- যিসকল লোকক তেওঁলোকে বসবাস কৰি থকা ঠাইত পট্টা দিব নোৱাৰি সেইসকলক কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে জনোৱা দাবী অনুসৰি কৃষি ভূমিত পট্টা দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰি।

- নিৰ্বাচিত প্ৰতিনিধি, স্থানীয় উন্নয়ন সমিতি, কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতি আদিৰ দৰে ৰাজনৈতিক সংগঠনৰ প্ৰতিনিধিৰ সহযোগত এই প্ৰক্ৰিয়া আগবঢ়াই নিব লাগে।

- ভৱিষ্যতে মহানগৰলৈ আহিব লগা সম্ভাৱ্য প্ৰব্ৰজনকাৰীসকলৰ বাবে ভাৰালৈ পোৱা সমূহীয়া গৃহ (dormitory house) আৰু ক্ৰয় কৰাৰ বাবে সকলো সা-সুবিধাযুক্ত মাটি পাব পৰাৰ ব্যৱস্থা থকা উচিত।

- সকলোৰে বাবে গৃহ আঁচনিৰ সংজ্ঞা অতি বিস্তৃত বুলি নিশ্চিত কৰাৰ লগতে আইনসংগত গৃহত থাকিবলৈ আগ্ৰহীসকলৰ বাবে সকলো সা-সুবিধাযুক্ত মাটিৰ একোডোখৰ গুৱাহাটী পৌৰ নিগমে নিশ্চিত কৰিব লাগিব। তেনে মাটিৰ আৱণ্টন ওপৰত উল্লেখ কৰা প্ৰতিনিধিসকলৰ সহযোগত স্বচ্ছতাৰে সম্পন্ন হ'ব লাগিব।

বৃটিছ চৰকাৰ আৰু কানাডাৰ 'ইণ্টাৰনেচনেল ডেভেলপমেণ্ট ৰিচাৰ্ছ চেণ্টাৰ'ৰ অৰ্থসাহায্যত এই নথি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। অৱশ্যে ইয়াত প্ৰকাশিত মতামতসমূহে তেওঁলোকৰ নীতিক প্ৰতিফলিত কৰা নাই।

Funded by

CONTACT US: CENTRE FOR URBAN EQUITY, CEPT UNIVERSITY, KASTURBHAI LALBHAI CAMPUS, UNIVERSITY ROAD, NAVRANGPURA AHMEDABAD 380 009

GUJARAT, INDIA. T: +91 79 2630 2470 EXT: 473 F: +91 79 2630 2075
URL: www.cept.ac.in/cue E-MAIL: cue@cept.ac.in